

NICOLAS PANAYOTOPOULOS, *L'immoralité populaire* în „Regards Sociologiques”, Strasbourg, numéro 2, 1991

Problema inegalității sociale este o problemă clasică pentru sociologie: noțiunea de „inegalitate socială” evidențiază deosebiri între pozițiile ocupate de indivizi sau grupuri sociale pe o scară ierarhică, atașată unei „caracteristici sociale”.

Inegalitatea socială ocupă un loc important în demersul teoretic și empiric al numeroaselor ramuri ale sociologiei (sociologia educației, a culturii, de exemplu). O asemenea problemă este tratată în articolul *Imoralitatea populară* semnat de Nicolas Panayotopoulos. În acest articol se demonstrează că sistemul justiției penale, departe de a fi un factor de justiție socială, se constituie, dimpotrivă, într-un factor de conservare și reproducere a structurii sociale.

Să urmărim demersul autorului. Articolul său pornește de la constatarea existenței unei tendințe de „democratizare a justiției”: cu alte cuvinte există, cel puțin teoretic o egalitate în fața legii a tuturor membrilor societății. Se ridică întrebarea: *este această egalitate sau există în societate indivizi mai egali decât alții din punctul de vedere al tratamentului juridic?*

Cheia răspunsului la această întrebare o constituie criteriile aprecierii unui comportament ca deviant: implicite, de cele mai multe ori, acestea sunt cele de „periculozitate” sau „imoralitate”. Aceste proprietăți niciodată nedesemnate oficial drept criterii de selecție a deviantului operează prin aplicarea categoriilor de percepție și apreciere a agenților însărcinați cu aplicarea și interpretarea legii. Asemenea categorii de percepție și apreciere sunt însă produsul interiorizării structurilor obiective ale ordinii penale adică în ultimă instanță a credinței și adeziunii la valorile în care agenții sistemului de justiție penală se recunosc. Rezultă deci că sistemul justiției penale tinde să acorde un avantaj suplimentar inculpaților din clasele cele mai favorizate pentru că sistemul de valori implicite pe care-l adoptă, conținutul și forma practicilor utilizate — (ceea a omului mai presus de orice bănuială”) este în concordanță cu principiile fundamentale ale *HABITUS*-ului claselor dominante.

Se poate considera, deci, că doar un efect de inerție culturală face să fie considerat sistemul justiției penale drept un sistem de justiție socială, când totul demonstrează, dimpotrivă, că el este un factor eficient de conservare socială.

De ce această problemă, a inegalității în fața justiției, deși evidentă, este puțin studiată? Pentru că majoritatea sociologilor supra-raționaliști privesc devianța penală exclusiv în termenii raportului dintre profitul asigurat prin investiția preventivă și investiția economică, ambele exprimate în bani sau direct convertibile în bani.

Acești sociologi privesc deci cheltuielile din domeniul justiției penale ca pe o formă de investiție în CAPITALUL UMAN, al cărei beneficiu se va traduce printr-o viitoare scădere a ratei criminalității. Rezultă de aici o definiție funcționalistă a „CAPITALULUI UMAN”, care, în pofida conotațiilor umaniste, nu scapă dominantului economism.

Marea scăpare a acestor cercetători este neluarea în considerare a sistemului de relație ce se stabilește între sistemul justiției penale, pe de o parte, și ierarhia socială, pe de altă parte.

Sistemul justiției penale poate, după cum am demonstrat, prin logica sa proprie, să servească perpetuării privilegiilor juridice. Și nu e o întâmplare dacă tradiția penală tinde să atribuie delinvenților calități innăscute și originare. Ideologia imoralității duce la închiderea membrilor claselor populare în destinul desemnat lor de societate, ducând la perceperea ca inapținutini naturale a ceea ce nu e decât un efect al unei condiții inferioare. Randamentul scăzut al justiției penale se datorează, deci, în mare măsură, eforturilor depuse pentru ca aparența unei egalități în fața legii să fie creată.

Bogdan Rădulescu